

Гурлева Т. С.

<https://orcid.org/0000-0002-6518-5216>

Інститут психології імені Г. С. Костюка

Національної академії педагогічних наук України

НАУКОВІ ПІДХОДИ ДО ДОСЛІДЖЕННЯ ОСОБИСТІСНОЇ ЗРІЛОСТІ У ВІТЧИЗНЯНОМУ ДИСКУРСІ: АКЦЕНТИ РОЗВИТКУ В УМОВАХ КРИЗИ

У статті здійснено теоретико-методологічний аналіз феномену особистісної зрілості. Обґрунтовано статус особистісної зрілості як провідного внутрішнього ресурсу життєстійкості, стресостійкості та самовідновлення особистості в екстремальних умовах воєнного часу. Метою роботи є систематизація наявних наукових підходів та обґрунтування авторського концептуального бачення зрілості як інтегральної якості особистості. Аргументовано, що зріла особистість – це суб'єкт власного життя, який володіє сформованою ціннісно-сисловою сферою, усвідомлено використовує внутрішній потенціал та здатний до творчого проєктування життєвого шляху. На основі теоретичного аналізу здійснено авторську реконструкцію та класифікацію наукових поглядів низки вітчизняних вчених. Запропоновано науково-методологічну матрицю підходів, структуровану навколо трьох теоретичних полюсів: самотворення (розгляд особистості як суб'єкта власного розвитку), смислотворення (особистість як носій цінностей та смислів) та життєтворення (особистість як автор власного життєвого проєкту). У межах кожного полюса виокремлено критеріальні індикатори зрілості, що дозволяє узагальнити розрізнені концепції у цілісну систему. Результати дослідження демонструють, що такий підхід до структурування наукового дискурсу нівелює фрагментарність у розумінні досліджуваного феномену, дозволяє більш цілісно описати внутрішній потенціал людини, спрямований на розвиток особистісної зрілості, забезпечує надійну методологічну рамку для подальших емпіричних досліджень. У статті визначено чотири ключові виміри зрілості: когнітивно-рефлексивний, емоційно-вольовий, конативно-поведінковий та духовно-вчинковий (як «ядро» зрілості). Окреслено орієнтири надання психологічної допомоги, які включають психоедукацію, методики самодіагностики, визначення акцентів саморозвитку, пошуку ресурсів. Теоретичні висновки статті можуть слугувати підґрунтям для розробки прикладних технологій психологічного супроводу людини у процесі її особистісного розвитку в умовах довготривалого стресу.

Ключові слова: особистісна зрілість, суб'єктність, самотворення, смислотворення, життєтворення, науково-методологічна матриця, психологічна допомога.

Постановка проблеми. У сучасній психологічній науці особистісна зрілість розглядається як безперервний процес саморозвитку та інтеграції психічних властивостей. За Л. В. Долинською, це «не статичний стан, а динамічна здатність людини до саморегуляції та розвитку за рахунок внутрішнього потенціалу» [5]. Розуміння цієї динаміки є критично важливим в умовах війни, яка виступає каталізатором дорослішання, мобілізуючи резильєнтність та відповідальність особистості. Увага до проблеми зміцнення життєстійкості, стресостійкості та резильєнтності людини під час війни визначає актуальність дослідження її важливого внутрішнього ресурсу – особистісної

зрілості, яка є підґрунтям і рушієм саморозвитку та саморегуляції [6]. Орієнтований на особистісному зростанні практичний інструментарій допоможе людині успішно справлятися з труднощами воєнного періоду.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідження особистісної зрілості у вітчизняній психології останнім часом розглядаються в контексті життєстійкості та здатності долати екстремальні стресові навантаження в складних умовах життя, активно взаємодіяти з викликами, зберігати самоконтроль та конструктивно реагувати на труднощі [8; 13; 19; 23]. О. С. Штепа [24] розглядає зрілість як онтологічне ядро ідентичності

та бачить крізь призму «психологічної ресурсності». Як суб'єкт власного розвитку, зріла особистість здатна самостійно формувати та оновлювати свої внутрішні ресурси і спиратися на них. Особистісна зрілість, на думку Л. В. Долинської, сама по собі є потужним ресурсом як для власного розвитку особистості й подолання життєвих криз, так і для професійного становлення [5]. Науковці звертають увагу на те, що особливо для молоді важливо розуміти свої зовнішні та внутрішні ресурси, уміти рефлексувати, спиратися на ті, що є, виявляти ті, яких не вистачає для вирішення тих чи інших життєвих завдань, уміти мотивувати себе на розвиток необхідних ресурсів (особистісних якостей), уміти знаходити способи їх розвитку [13]. А це передбачає певний рівень особистісної зрілості, налаштованість людини на саморозвиток і самоудосконалення. Зазначено провідну роль «вищих», «високих» смислів у процесі особистісного розвитку і вдосконалення людини. Наявність таких «високих смислів», як любов, совість, гідність, честь, відповідальність, творчість та ін. – ознака того, що людина є особистістю, яка здатна до постійного саморозвитку і самотворення, пошуку нових граней власного існування [3, с.73].

І. М. Шаповал [22] розглядає особистісну зрілість як системну властивість, що дозволяє зберігати цілісність у мінливих умовах. Н. М. Дідик [4] доповнює феномен особистісної зрілості поняттям активної життєвої позиції та креативності, здатністю до самопізнання та самовдосконалення. О. Г. Угрин та Т. Лучка виділяють показники особистісної зрілості (глибинність переживань, відповідальність та децентрацію), які є найбільш актуальними та важливими під час російсько-української війни, з'ясували копінг-стратегії (знання, віру та уяву), на які найчастіше спирається молодь. Дослідниці зауважують, що особистісна зрілість виступає каталізатором дорослішання, підвищуючи відповідальність, патріотизм та стресостійкість [19]. На сьогодні розроблено низку теорій щодо розуміння цього феномену, що потребує систематизації та подальшого пошуку ефективних шляхів розвитку особистісної зрілості в кризових умовах сучасного життя.

Постановка завдання. Метою дослідження є теоретико-методологічний аналіз наукових підходів до вивчення особистісної зрілості; виділення критеріїв визначення особистісної зрілості у концепціях вітчизняних вчених та побудова інтегрованої класифікаційної матриці; окреслення орієнтирів психологічної допомоги в умовах воєнного часу.

Виклад основного матеріалу. На основі теоретичного аналізу наукової літератури розглянуто підходи до вивчення особистісної зрілості західних і вітчизняних вчених.

1. **Зарубіжні наукові підходи.** Західна традиція розвивалася у трьох парадигмах:

– Гуманістична парадигма (Г. Олпорт, А. Маслоу, К. Роджерс, В. Франкл) розглядає зрілість як динамічний процес безперервного саморозгортання, де ключовими маркерами виступають здатність до трансценденції власного «Я», прийняття відповідальності за вибір життєвих смислів та прагнення до цілісності особистості через автентичне буття [25; 28].

– Психоаналітична парадигма (Е. Еріксон, Е. Фромм, К. Г. Юнг) концептуалізує зрілість як результат успішного подолання вікових криз, що дозволяє особистості вийти за межі деструктивних механізмів захисту та сформувати «продуктивну орієнтацію», яка базується на здатності до любові, відповідальній свободі та усвідомленні глибинних структур власної психіки [20; 26].

– Когнітивно-стадійна парадигма (Дж. Ловінгер) тлумачить зрілість як вищий етап розвитку Его, моральну автономію; високий рівень толерантності до неоднозначності, рефлексивне ставлення до власних внутрішніх суперечностей та здатність до гармонійної взаємодії з іншими без втрати власної індивідуальності [27].

2. **Вітчизняний дискурс.** Українська психологічна школа спирається на суб'єктно-діяльнісний та акмеологічний підходи. Г. С. Костюк [9 та ін.] акцентує на системно-генетичному аспекті; С. Д. Максименко [11 та ін.] – на внутрішньому потенціалі. В. А. Роменець [15] та В. О. Татенко [17] розглядають зрілість крізь призму теорії вчинку, а М. Й. Боришевський [1] та М. В. Савчин [16] – через духовну цілісність. Також важливими є підходи З. С. Карпенко, яка розглядає людину як духовну сутність [7], Н. В. Чепелевої, де зрілість розглядається як здатність інтерпретувати і усвідомлювати свій життєвий досвід [14 та ін.]; Т. М. Титаренко та Л. В. Сохань, коли людина здатна проектувати свій життєвий шлях, здійснювати життєтворчість й адаптуватися до кризових умов [12; 18 та ін.]; П. В. Лушина, який розуміє зрілість як здатність до особистісних змін [10].

Ю. З. Гільбух розробив п'ятикомпонентну модель зрілості особистості, яка включає мотивацію досягнення (прагнення до успіху), позитивну Я-концепцію (самоприйняття), почуття соціальної відповідальності, розвинені життєві переконання та здатність до свідомої саморегуляції [2];

О. М. Кокун фокусується на процесах особистісного й професійного саморозвитку в умовах довготривалого стресу, де провідними чинниками життєстійкості виступають когнітивна гнучкість, здатність до саморегуляції, автономність та відкритість новому досвіду [8]. Н. Ф. Шевченко розглядає особистісну зрілість як результат оптимальної самореалізації та професійної ефективності [23]. За А. В. Фурманом, особистісна зрілість – це інтегральний психологічний феномен, що визначає здатність людини до самочинної життєдіяльності в просторі культури. Описуються параметри, сфери та рівні зрілості через призму методології вітакультурного процесу [21].

В українській психологічній школі особлива увага приділяється світоглядній, духовній, моральній та професійній рефлексії особистості. Синонімічно вживаються категорії «зрілість», «зріла особистість» та «особистісна зрілість», оскільки всі вони відображають рух людини до вищих щаблів свого психічного та духовного зростання.

Для систематизації наявного наукового доробку було здійснено теоретичне групування підходів вітчизняних дослідників навколо трьох провідних методологічних полюсів, які утворюють взаємопов'язану триаду особистісного зростання (дозрівання): **самотворення → смислотворення → життєтворення**.

- **Полюс самотворення особистості** (особистість як суб'єкт самотворення) дає відповідь на питання: *«Хто є джерелом розвитку? Як людина стає суб'єктом власного розвитку?»*. Тут зрілість трактується через внутрішню активність, суб'єктність, самодетермінацію, відповідальність та моральний вчинок.

- **Полюс смислотворення особистості** (особистість як носій цінностей і смислів) відповідає на питання: *«Заради чого здійснюється розвиток? Завдяки чому людина набуває духовної та ціннісної зрілості?»*. Зрілість пов'язується з духовністю, ціннісними орієнтаціями, ідентичністю, рефлексією та інтеграцією досвіду.

- **Полюс життєтворення особистості** (особистість як автор життєвого проєкту) вирішує питання: *«Як реалізується зрілість у житті? Як людина будує власний життєвий шлях?»*. Зрілість визначається як життєтворчість, життєва стратегія, здатність проєктувати життя, мобілізувати ресурси та адаптуватися до кризових змін.

Аргументація даної теоретичної конструкції. Аналіз сучасного психологічного дискурсу свідчить про багатоаспектність феномену особистісної зрілості. Хоча традиційно зрілість

розглядається через призму фізичного розвитку, емоційно-вольової стабільності чи поведінкової адаптованості, ми дотримуємося позиції, що особистісна зрілість має визначатися передусім через суб'єктний вимір. У нашому баченні, зріла особистість – це суб'єкт власного життя, який не лише володіє сформованою ціннісно-сисловою сферою, але й усвідомлено використовує внутрішній потенціал для проєктування та творчого перетворення власного буття.

Зважаючи на відсутність в українській психологічній думці єдиної уніфікованої класифікації, нами було здійснено систематизацію наукових підходів до вивчення особистісної зрілості. На основі аналізу домінуючих парадигм, у межах яких працюють вітчизняні дослідники, нами було виокремлено три полюси: самотворення, смислотворення та життєтворення. Нижче представлена науково-методологічна матриця (Таблиця 1), яка відображає результати авторської реконструкції підходів. Ми усвідомлюємо, що певні назви підходів є узагальнювальними конструктами, проте такий методологічний інструментарій дозволяє структурувати розрізнені погляди вчених у цілісну систему. Назви підходів у представленій матриці сформовані на основі аналізу домінуючих методологічних парадигм та категоріального апарату, що використовується авторами. Така класифікація не претендує на вичерпність, проте слугує ефективним інструментом для багаторівневого аналізу особистісної зрілості як інтегральної характеристики суб'єкта.

Представимо отримані дані аналізу у науково-методологічній матриці підходів українських вчених (Таблиця 1).

Інтегральні виміри та спільні компоненти особистісної зрілості в роботах українських і зарубіжних вчених.

Узагальнення вітчизняних та зарубіжних наукових підходів свідчить, що особистісна зрілість успішно функціонує на перетині кількох класичних вимірів, які правомірно посилені духовно-вчинковою основою. Розглянемо 4 виміри.

- **Когнітивно-рефлексивний вимір:** диференційована самосвідомість, децентрація (здатність бачити явища з різних боків), толерантність до фрустрації та невизначеності, сформованість індивідуальної життєвої філософії.

- **Емоційно-вольовий вимір:** інтернальний локус контролю (самодетермінація), емоційне самоприйняття, здатність до усвідомленої саморегуляції, автономія від зовнішнього тиску та емоційна стійкість.

**Науково-методологічна матриця підходів до вивчення особистісної зрілості
(за змістовими полюсами)**

Науковий підхід	Теоретичний полюс	Представники	Суть особистісної зрілості	Критеріальні індикатори
Системно-генетичний	Самотворення	Г. С. Костюк	Результат прогресивного саморозвитку як цілісної системи	Сформованість саморегуляції, цілісність Я-структур
Генетико-психологічний	Самотворення	С. Д. Максименко	Розвиток внутрішнього потенціалу через долаття суперечностей	Активність, самодетермінація, самореалізація
Диференційно-психологічний	Самотворення	Ю. З. Гільбух	Рівень сформованості індивідуальних особливостей, що забезпечують адаптацію та ефективність суб'єкта	Психологічна компетентність, інтелектуальна зрілість, адекватність самооцінки
Вчинковий	Самотворення	В. А. Роменець	Здатність до відповідального «буття-вчинку» та діалогу	Відповідальність, діалогічна відкритість, вчинковість
Суб'єктно-вчинковий	Самотворення	В. О. Татенко	Вищий рівень суб'єктності, здатність бути причиною активності	Автономність, рефлексія, самопричинність
Духовно-моральний	Смислотворення	М. Й. Боришевський	Духовне становлення, моральна та національна свідомість	Моральна самосвідомість, громадянська ідентичність
Духовно-парадигмальний	Смислотворення	М. В. Савчин	Вищий етап духовного, морального та смислового самоздійснення	Ціннісно-смилова спрямованість, духовна цілісність
Аксіопсихологічний	Смислотворення	З. С. Карпенко	Результат розвитку ціннісно-смилової сфери особистості	Самотрансценденція, ієрархія ціннісних орієнтацій
Наративно-герменевтичний	Смислотворення	Н. В. Чепелева	Здатність інтерпретувати досвід через конструювання наративу	Наративна компетентність, інтегрованість Я-концепції
Психокультурний	Смислотворення	А. В. Фурман	Самотворення через освоєння простору культури та смислів	Культурна ідентичність, здатність до самоактуалізації
Життєтворчий	Життєтворення	Т. М. Титаренко	Здатність виступати автором життєвого шляху	Психологічна пружність, життєве проектування
Соціально-життєтворчий	Життєтворення	Л. В. Сохань	Свідома і активна життєтворчість, реалізація життєвих проєктів	Життєва компетентність, авторство життя
Екофасилітативний	Життєтворення	П. В. Лушин	Динамічна здатність жити в умовах хронічної невизначеності	Адаптивність, толерантність до невизначеності
Психологія життєвого шляху	Життєтворення	Л. В. Долинська	Свідома актуалізація ресурсів для долаття криз	Когнітивна гнучкість, рефлексія ресурсності
Ресурсний	Життєтворення	О. С. Штепа	Усвідомлена «ресурсна насиченість» особистості	Баланс автономності та відповідальності, оновлення ресурсів
Особистісно-інтегративний	Життєтворення	І. М. Шаповал	Інтегральна системна властивість, що забезпечує цілісність Я	Цілісність Я, самодетермінований вибір

Науковий підхід	Теоретичний полюс	Представники	Суть особистісної зрілості	Критеріальні індикатори
Особистісно-ресурсний	Життєтворення	О. М. Кокун	Характеристика професійного саморозвитку в умовах стресу	Когнітивна гнучкість, психологічна стійкість
Акмеологічний	Життєтворення	Н. Ф. Шевченко	Оптимальна самореалізація	Професійна компетентність, відповідальність
Акмеологічний	Життєтворення	Н. М. Дідик	Досягнення оптимального рівня особистісного розвитку («акме»)	Прагнення до самовдосконалення, емоційна резильєнтність

• **Конативно-поведінковий вимір:** почуття соціальної відповідальності, екологічна взаємодія (емпатія, конструктивний діалог з Іншим), життєтворчість та продуктивна життєдіяльність.

• **Духовно-вчинковий вимір («ядро» зрілості):** здатність до здійснення відповідального морального вчинку, орієнтація на вищі екзистенційні цінності (любов, добро, милосердя, віра, справедливість), що забезпечують збереження людської гідності та цілісності Я в умовах війни.

Слід зауважити, західна традиція більше акцентує на індивідуальній автентичності та Его-інтеграції (Е. Еріксон, А. Маслоу та ін.), тоді як українська психологічна школа розширює цей феномен до категорій життєтворчості, морально-світоглядної відповідальності та здатності бути автором власного життєвого шляху в мінливих соціокультурних умовах, здатності на моральний вчинок (В. А. Роменець, Т. М. Титаренко та ін.), зосереджується на духовній складовій зрілої особистості (З. С. Карпенко, М. В. Савчин). Матриця підходів показує те, що саме, який «профіль дослідження» привертає увагу вчених і дозволяє прогнозувати подальший розвиток науки у дослідженні поняття особистісної зрілості.

Важливо підкреслити: особистісна зрілість передбачає неперервний розвиток усіх її складових, які у гармонійному взаємозв'язку змінюються і поступово набирають повноти, різних граней свого вияву в особистому житті людини і в її професійній діяльності.

Орієнтири психологічної допомоги в розвитку особистісної зрілості в умовах війни.

У травматичних та життєнебезпечних умовах сьогодення збереження психічного здоров'я та цілісності особистості потребує специфічного інструментарію самодіагностики й психологічної підтримки.

Для фахівців допоміжних професій (психологів, психотерапевтів), а також освітян

пропонуються такі практичні напрямки роботи (в процесі саморозвитку і в роботі з іншими людьми, які потребують допомоги):

1. **Психоедукація (психоосвіта):** роз'яснення, розуміння і усвідомлення сутності особистісної та професійної зрілості, взаємозв'язку особистісних ресурсів із категоріями життєстійкості, стресостійкості, резильєнтності, психологічної безпеки та профілактики професійного вигорання.

2. **Самодіагностика особистісного дорослішання:** рефлексія власного життєвого досвіду, самоспостереження, використання методів експрес-діагностики (наприклад, адаптованого тест-опитувальника Ю. З. Гільбуха, опитувальника ресурсності О. С. Штепи чи методик вимірювання життєстійкості О. М. Кокуну) для виявлення зон особистісного зростання та наявних внутрішніх ресурсів.

3. **Визначення акцентів саморозвитку та відновлення:**

– **розвиток особистісних ресурсів:** зміцнення когнітивних, ціннісно-сміслових та духовних складових особистості;

– **розвиток навичок психоемоційної саморегуляції:** опанування антистресових технік, технік екологічної самопідтримки, проактивних копінг-стратегій;

– **формування комунікативної компетентності:** створення безпечного комунікативного простору, розвиток емпатії, критичності мислення та умінь будувати продуктивний діалог;

– **дотримання психогігієни:** систематичне відновлення психофізичних сил через регуляцію режиму праці, відпочинку, сну та фізичної активності.

Отже, пріоритетними напрямками психологічної допомоги, на нашу думку, є: психоедукація, самодіагностика та розвиток ціннісно-сміслові сфери. Важливим напрямом у становленні власної особистості, а також психотерапевтичної та

консультативної роботи є розвиток ціннісно-сміслової і духовної сфер особистості. Адже чітко сформовані вищі цінності виступають непорушним внутрішнім вектором життєдіяльності, що утримує людину від деструкції, забезпечує її соціальну відповідальність та дає сили для здійснення героїчних вчинків заради інших в умовах війни.

Висновки. Особистісна зрілість на сьогоднішній день розглядається в контексті життєстійкості, життєтворчості, стресостійкості, збереження і відновлення особистості, досягнення її цілісності та гармонійності. Це комплексне, багатовимірне утворення, дослідження якого у вітчизняній школі успішно балансує між прагматично-адаптивним (як вижити й досягти успіху) та ціннісно-вчинковим (як залишитися Людиною, духовною істотою) полюсами. Це можна сприймати як своєрідний узагальнюючий ескіз до портрету особистісної зрілості сучасного українця, який перед жорстокими викликами війни здатен адаптуватися і боротися, підтримуючи і демонструючи якості людяності: любов, доброта, справедливість, милосердя, жертвовність та інші високі цінності буття. Як системне психологічне новоутворення особистісна зрілість відображає рівень суб'єктності індивіда, вищий стан духовності, морального та смислового самоздійснення людини, яка здатна

до професійного та особистісного саморозвитку в умовах довготривалого стресу.

На сьогодні феномен особистісної зрілості в українській психології не сформувався в межах єдиної наукової школи. Різні дослідники розглядають його через призму суб'єктності, вчинку, духовного розвитку, самореалізації, ціннісно-сміслової сфери, відповідальності та професійного становлення. Систематизація наукових підходів у межах інтегрованої трирівневої моделі (самотворення → смислотворення → життєтворення) дозволяє усунути термінологічні розбіжності й суперечності, окреслити цілісну картину особистісного потенціалу та спрогнозувати шляхи ефективної психотерапевтичної допомоги громадянам у досягненні ними особистісної зрілості. Теоретичний аналіз досліджуваної теми не обмежується розглядом наукових підходів лише згаданих в статті авторів.

Перспективою наукових пошуків вбачаємо подальші дослідження означеної проблеми, а також розробку технології психологічної допомоги людині у процесі досягнення нею особистісної зрілості.

За допомогою генеративних інструментів штучного інтелекту було здійснено стилістичне редагування тексту, впорядкування таблиці. Весь контент був переглянутий та перевірений автором.

Список літератури:

1. Боришевський М. Й. Особистість у вимірах самосвідомості : монографія. Київ : Еллада, 2012. 608 с.
2. Гільбух Ю. З. Тест-опитувальник особистісної зрілості. Київ : Науково-практичний центр «Психодіагностика та диференційоване навчання», 1994. 24 с.
3. Гурлева Т. С. Дослідження поняття «гармонія» в аспекті життєвих смислів особистості. *Психологічний часопис*. 2018. № 6. С. 67-81. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/psch_2018_6_7
4. Дідик Н. М. Особистісна зрілість як акме особистості психолога-професіонала. *Проблеми сучасної психології*. 2009. № 3. С. 112–122. DOI <https://doi.org/10.32626/2227-6246.2009-3.%25p>
5. Долинська Л. В. Особистісна зрілість як чинник формування психологічної культури майбутнього фахівця. *Проблеми сучасної психології*. 2012. Вип. 16. С. 285–293.
6. Журавльова Н. Ю., Гурлева Т. С. Емоційна зрілість як особистісний ресурс практичного психолога: перспективи розвитку в стресових умовах. *Вчені записки ТНУ. Серія: Психологія*. 2026. Т. 37 (73), № 3. С. 39–46. DOI: <https://doi.org/10.32782/2709-3093/2026.3/07>
7. Карпенко З. С. Аксиологічна психологія особистості : монографія. 2-ге вид., перероб. і допов. Івано-Франківськ : ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника», 2018. 720 с. URL: <http://hdl.handle.net/123456789/3408>
8. Коkun О. М. Життєстійкість і резильєнтність людини в сучасному світі: теорія, дослідження, практика : монографія. Київ : Інститут психології імені Г. С. Костюка НАПН України, 2025. 214 с. URL: https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/744751/1/Монографія_Коkun.pdf
9. Костюк Г. С. Навчально-виховний процес і психічний розвиток особистості / за ред. Л. М. Проколієнко. Київ : Радянська школа, 1989. 608 с.
10. Лушин П. В. Особистісні зміни як процес: теорія й практика. Одеса : Аспект, 2005. 334 с.
11. Максименко С. Д. Генезис здійснення особистості. Київ : Видавництво ТОВ «КММ», 2006. 240 с. URL: <https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/734643/>
12. Мистецтво життєтворчості особистості : наук.-метод. посіб. : у 2 ч. / редкол.: В. М. Доній, Г. М. Несен, Л. В. Сохань та ін. Київ : Богдана, 1997. Ч. 1. 392 с.

13. Розвиток компетентностей, пов'язаних із збереженням і зміцненням психічного здоров'я, безпечної поведінки у надзвичайних ситуаціях : методичні рекомендації / за ред. Я. М. Омельченко, Ж. В. Таланової. Київ, 2024. 37 с. URL: <https://doi.org/10.31874/978-617-7486-42-7>
14. Розуміння та інтерпретація життєвого досвіду як чинник розвитку особистості : монографія / за ред. Н. В. Чепелевої. Кіровоград : Імекс-ЛТД, 2013. 276 с. URL: https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/1564/1/Chepeleva_860-end.pdf
15. Роменець В. А. Психологія вчинку: культурно-історична інтерпретація. Київ : Либідь, 1995. 288 с.
16. Савчин М. В. Духовна парадигма психології : монографія. Київ : Академвидав, 2013. 247 с.
17. Татенко В. О. Методологія суб'єктно-вчинкового підходу: соціально-психологічний вимір : монографія. Київ : Міленіум, 2017. 184 с. URL: https://www.ispp.org.ua/backup_ispp/1518613204.pdf
18. Титаренко Т. М. Життєвий світ особистості: у межах і за межами буденності. Київ : Либідь, 2003. 376 с.
19. Угрин О. Г., Лучка Т. М. Особистісна зрілість молоді крізь призму російсько-української війни. *Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ. Серія психологічна*. 2022. № 2. С. 61–68. URL: <https://dspace.lvduvs.edu.ua/handle/1234567890/5976>
20. Фромм Е. Мистецтво любити. Київ : КСД, 2022. 192 с.
21. Фурман А. В. Методологія психологічного пізнання смисложиттєвої сфери особистості. *Психологія і суспільство*. 2020. № 1 (79). С. 5–34. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Psis_2020_1_3
22. Шаповал І. Особистісна зрілість: структурно-функціональний аналіз. *Вісник Львівського університету. Серія психологічні науки*. 2021. Вип. 8. С. 179–185. DOI <https://doi.org/10.30970/PS.2021.8.23>
23. Шевченко Н. Ф. Психологія професійно-особистісного розвитку суб'єкта: монографія. К. : Міленіум, 2012. 300 с.
24. Штепа О. С. Ресурсна насиченість особистості. *Проблеми сучасної психології*. 2020. Вип. 47. С. 231–252. <https://doi.org/10.32626/2227-6246.2020-47.231-252>
25. Allport G. W. *Pattern and Growth in Personality*. New York : Holt, Rinehart & Winston, 1961. 593 p.
26. Erikson E. H. *Childhood and Society*. New York : W. W. Norton & Company, 1993. 448 p.
27. Loevinger J. *Ego Development: Conceptions and Theories*. San Francisco : Jossey-Bass, 1976. 504 p.
28. Maslow A. H. *Motivation and Personality*. 2nd ed. New York : Harper & Row, 1970. 369 p.

Hurlieva T. S. SCIENTIFIC APPROACHES TO THE STUDY OF PERSONAL MATURITY IN THE DOMESTIC DISCOURSE: DEVELOPMENT ACCENTS IN TIMES OF CRISIS

The article provides a theoretical and methodological analysis of the phenomenon of personal maturity. It substantiates the status of personal maturity as a leading internal resource for resilience, stress resistance, and self-recovery of an individual in the extreme conditions of wartime. The purpose of the study is to systematize existing scientific approaches and to substantiate the author's conceptual view of maturity as an integral quality of the individual. It is argued that a mature individual is a subject of their own life who possesses a well-formed value-meaning sphere, consciously utilizes internal potential, and is capable of creative projection of their life path. Based on a theoretical analysis, the author carries out a reconstruction and classification of scientific views held by a number of domestic scholars. The article proposes a scientific-methodological matrix of approaches structured around three theoretical poles: self-making (viewing the individual as a subject of their own development), meaning-making (the individual as a bearer of values and meanings), and life-creation (the individual as an author of their own life project). Within each pole, criterial indicators of maturity are identified, which allows for the generalization of disparate concepts into a holistic system. The results of the study demonstrate that such an approach to structuring scientific discourse eliminates fragmentation in the understanding of the phenomenon under study, allows for a more comprehensive description of human internal potential directed toward the development of personal maturity, and provides a reliable methodological framework for further empirical research. The article defines four key dimensions of maturity: cognitive-reflexive, emotional-volitional, conative-behavioral, and spiritual-action-oriented (as the «core» of maturity). The paper outlines benchmarks for providing psychological assistance, which include psychoeducation, self-assessment methods, defining areas for self-development, and resource mobilization. The theoretical conclusions of the article can serve as a basis for developing applied technologies for psychological support of an individual in the process of their personal development under conditions of long-term stress.

Keywords: personal maturity, agency, self-making, meaning-making, life-creation, scientific-methodological matrix, psychological assistance.

Дата першого надходження статті до видання: 01.07.2026
Дата прийняття статті до друку після рецензування: 23.07.2026
Дата публікації (оприлюднення) статті: 07.09.2026